

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 146

Харківської міської ради Харківської області

МОДЕЛЬ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ХЗОШ № 146

*«Много меняется в современном мире,
но люди остаются людьми и крепость
человеческой души, сила людская,
стойкость, патриотизм и мужество
ценятся по-прежнему высоко!»*

Академик Д.С. Лихачев

Автори:

директор ХЗОШ № 146

Інна Вікторівна Басова,

заступник директора з НВР

Юлія Євгенівна Польська

м. Харків, 2013

Науково-теоретичне обґрунтування моделі виховної системи

Сьогодні акцент робиться на необхідності формування громадянської позиції.

Активна громадянська позиція формується і проявляється у різних сферах діяльності особистості, завдяки різноманітним формам і методам навчально-виховної роботи. Необхідність глибокої уваги до проблеми громадянського виховання викликана також процесами, що відбуваються у молодіжному середовищі.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної педагогічної літератури показав, що процес громадянського виховання школярів широко і різнобічно обґрунтований в теорії і практиці. Зокрема, у вітчизняній педагогіці вперше до теми громадянського виховання звернувся В. Сухомлинський, педагогічні ідеї якого стали орієнтиром для створення ефективних технологій виховання громадянськості школярів й на сучасному етапі. Проблема громадянського виховання зазначається в працях класиків вітчизняної педагогіки (Л. Виготський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інших).

Різні аспекти громадянського виховання представлені в роботах з теорії і методики виховання (Є. Бондаревська, В. Бочарова, О. Богданова, Б. Гершунський, В. Караковський, Б. Лихачов, Т. Мальковской, Н. Нікандров, Т. Стефановська, А. Тубельській, С. Чистякова, Г. Філонов, М. Шилова, Н. Щуркова, Е. Ямбург та інші) проблема становлення різних аспектів громадянської позиції обговорюється в дослідженнях Л. Боголюбова, Н. Воскресенської, Б. Гореліка, О. Лазебникова, В. Купцова, І. Судакової, Я. Соколова, Г. Філонова, Л. Хоружої та інші.

Проблеми громадянського виховання дітей і молоді відображені в дослідженнях філософів (В. Андрущенко, Дж. Гессена, В. Кремінія, Л. Сохань, І. Фролова, В. Шинкарука, Є. Шинкарука та ін.), соціологів (Д. Акімова, А. Білоуса, М. Бойка, В. Судакова), психологів (Б. Ананьєва, І. Беха, М. Боришевського, Л. Виготського, М. Кветного, О. Киричук, К. Платонова, О. Леонтьєва, В. Поплужного, С. Рубінштейн, М. Тейлор, П. Уайт, Д. Фельдштейн, П. Чамати).

Детальним аналізом педагогічних засад функціонування громадянської освіти та виховання у вітчизняній шкільній практиці займалися Н. Дерев'яно, Ю. Завалевський, В. Іова, О. Киричук, Н. Косарева, В. Кузя, Т. Мальцева, В. Оржехівський, А. Розенберг, І. Тараненко, О. Сухомлинська, К. Чорна та інші.

Перш за все зупинимося на терміні «громадянське виховання».

Український педагог, академік АПН України, професор О. Сухомлинська вважає, що громадянське виховання - це формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально і юридично дієздатною та захищеною. Покликане воно виховувати високі моральні ідеали, почуття любові до Батьківщини, потребу в служінні їй [Сухомлинська О. В. Громадянське виховання: спадщина і сучасність // Управління освітою. - 2005. - № 24, грудень. - С. 4.].

Педагог-дослідник С. Гнатенко розглядає громадянське виховання як вид виховної діяльності, направлений на формування особистості, яка здатна реалізувати інтереси суспільства, держави й свої власні, які були направлені в позитивному відношенні до суспільних структур державної влади, загальних цінностей та інтересів, до свого стану та ролі в суспільстві [Гнатенко С. А. Громадянське виховання як пріоритетний напрямок освітньої діяльності в Україні // Вісник Запорізького державного університету - 2002. - № 1. - С. 9-12].

Головна мета, завдання та напрямки

Мета громадянського виховання – це підготовка підростаючого покоління до повноцінного життя в громадянському демократичному суспільстві, взаємопов'язаному світі; визнання й прийняття цінностей, що є головними та визначальними для даного суспільства.

Ця мета досягається через **систему завдань**:

- ✓ формування вміння цінувати себе як носія фізичних, духовних та соціальних сил;
- ✓ формування розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку та самовдосконаленню;

- ✓ формування екологічної культури;
- ✓ формування естетичної культури;
- ✓ повне визнання і забезпечення прав людини в реальному житті без будь-яких дискримінацій;
- ✓ взаємозв'язок між ідеями власної свободи людини та її громадянською відповідальністю;
- ✓ формування національної самосвідомості, приналежності до землі пращурів, її культурних надбань;
- ✓ утвердження поваги до таких загальнолюдських цінностей: свобода, рівність, справедливість;
- ✓ формування соціальної активності і професійної компетентності особистості;
- ✓ готовність до участі в процесі державотворення;
- ✓ залучення молоді до спільного життя та співпраці в громадському середовищі;
- ✓ розвиток політичної та правової культури засобами громадянської освіти;
- ✓ розвиток критичного мислення, яке дає змогу творчо і реально оцінювати події навколишньої дійсності;
- ✓ формування толерантного ставлення до інших культур і традицій.

Виховання громадянина України повинно бути спрямованим на розвиток патріотизму – любові до рідного народу, держави, толерантного ставлення до інших культур і народів, знання і дотримання правових знань. З усього вищезазначеного можна виділити **основні напрямки**:

- ✓ формування позитивної «Я-концепції»;
- ✓ розвиток національної самосвідомості учнів;
- ✓ формування культурних міжетнічних відносин;
- ✓ розвиток правової свідомості учнів, політичної культури;
- ✓ формування культури поведінки та моральних якостей особистості;

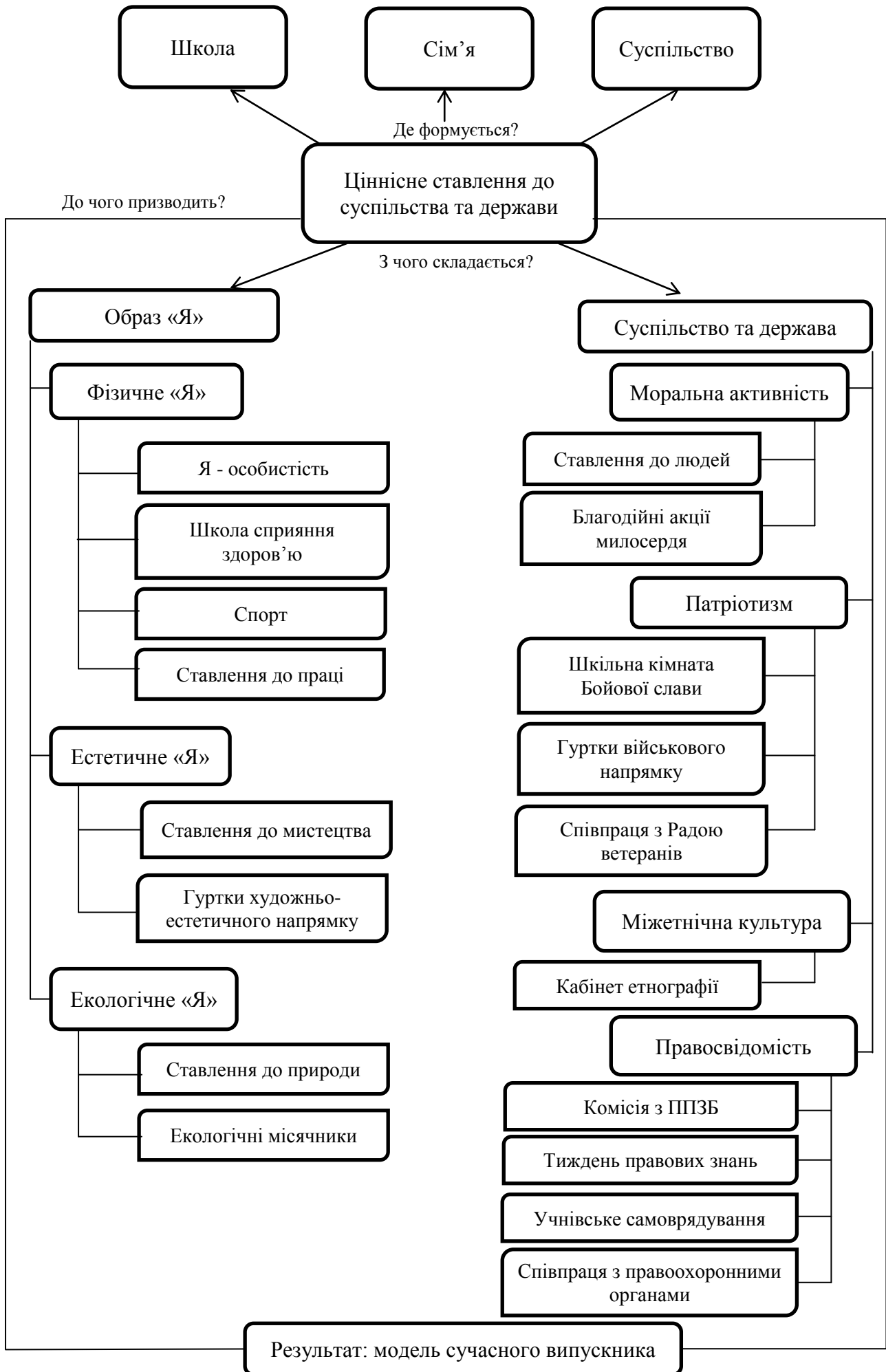
- ✓ усвідомлення працьовитості як високої моральної цінності, її суспільного значення.

Громадянське виховання цінно тим, що для майбутнього країни важливо не тільки які спеціалісти будуть створювати багатство державі, але і якими будуть їх світогляд, цивільна та етична позиція.

Виховна система – це спосіб організації життєдіяльності та виховання учнів, що становить цілісну і упорядковану сукупність взаємодіючих компонентів і сприяє розвитку особистості та колективу. Вона має досить складну соціо-психолого-педагогічну будову, нерівнозначну, саморегульовану і керовану. Виховна система охоплює весь педагогічний процес, інтегрує учбові заняття, позаурочне життя дітей, різноманітну діяльність та спілкування.

Виховна система передбачає формування інтелектуального, морального, комунікативного, естетичного і фізичного потенціалів кожного учня, який має оволодіти цілісною системою знань про навколишній світ, практичними вміннями і навичками, засобами творчої діяльності, прийомами і методами самопізнання і саморозвитку, ціннісним ставленням до суспільства та держави.

В «Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» (затверджено наказом МОНМС України від 31.10.2011 № 1243) зазначена система цінностей і якостей особистості. Пріоритетним, на нашу думку, є ціннісне ставлення до суспільства та держави, бо воно вміщує в собі всі інші ціннісні ставлення (до людей, до природи, до мистецтва, до праці та до себе). Ми вважаємо, що ціннісне ставлення до суспільства та держави залежить, насамперед, від ставлення до себе, від свого образу «Я». Тому складовими компонентами можна вважати образ «Я» та суспільство і державу.

Основні принципи виховання

Серед принципів, дотримання яких у процесі громадянського виховання особистості є найбільш вагомими, слід назвати наступні:

- Принцип гуманізації та демократизації виховного процесу, що передбачає рівноправність, проте різнозобов'язаність учасників педагогічної взаємодії, їх взаємоповагу, переважаючу діалогічність взаємодії, що викликає у вихованця позитивну налаштованість до впливів вихователя, відкритість до сприйняття громадянських цінностей: щирості, доброти, справедливості, доброзичливості, співчутливості, милосердя тощо.

- Принцип самоактивності й саморегуляції сприяє розвитку у вихованця суб'єктних характеристик, формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень, що поступово виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію у діях та вчинках.

- Принцип системності, згідно з яким процес громадянського виховання зумовлюється гармонійністю розвитку низки взаємопов'язаних новоутворень у структурі особистості; фрагментарність, односторонність, переоцінка значення одних новоутворень і нехтування іншими, намагання виховувати дитину “по частинах” гальмує дію психолого-педагогічних механізмів, які спрацьовують лише за умов наявності системи певних складових.

- Принцип комплексності та міждисциплінарної інтегрованості, який передбачає налагодженість у громадянському вихованні тісної взаємодії та об'єднання навчального й виховного процесів, зусиль найрізноманітніших інституцій - сім'ї, дошкільних закладів, школи, громадських спілок, дитячих, молодіжних самодіяльних угруповань, релігійних організацій - усіх об'єднань, що причетні до процесу виховання та самовиховання.

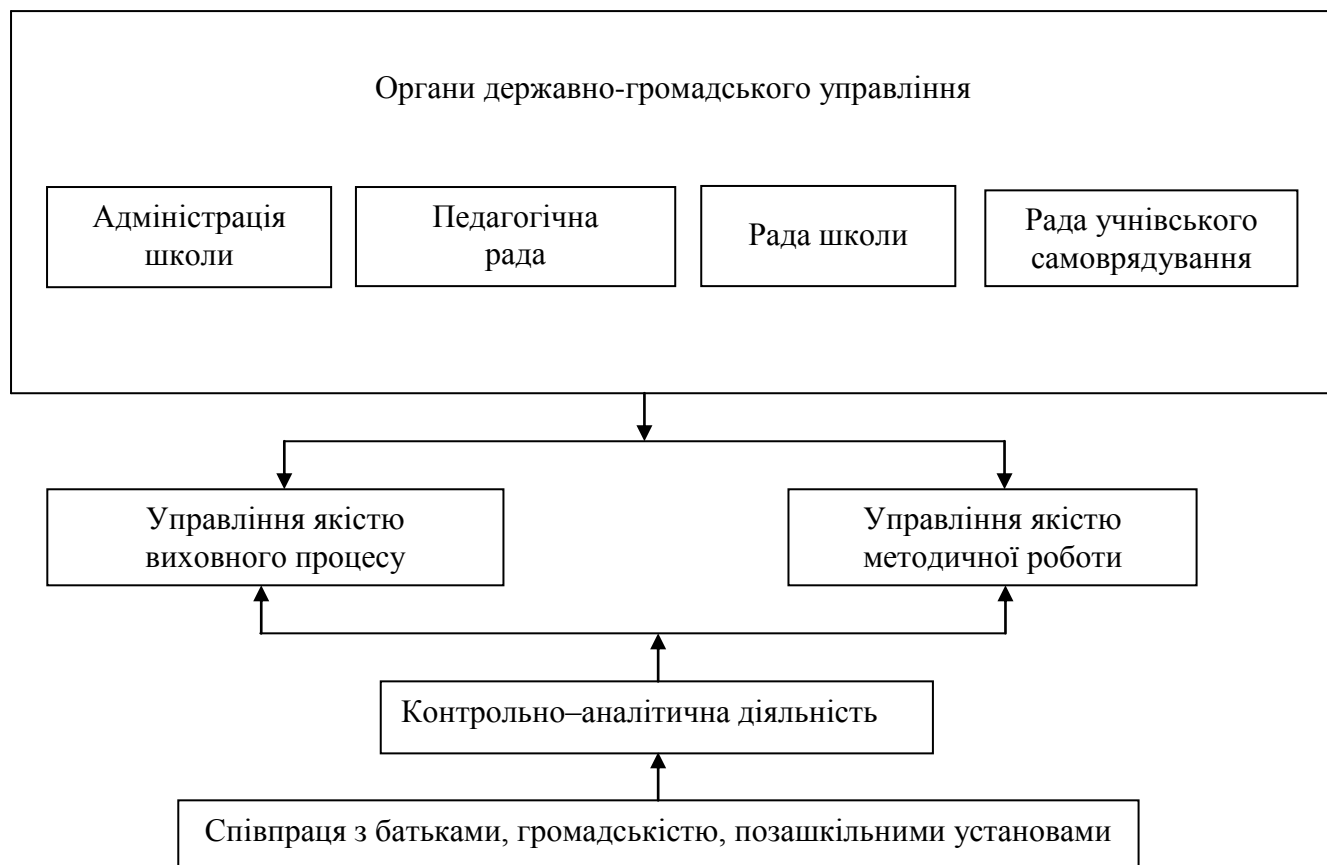
- Принцип наступності та безперервності: починаючись у дошкільному віці, з перших років життя дитини, громадянське виховання проходить ряд етапів, протягом яких поступово ускладнюються, урізноманітнюються зміст та напрями розвитку тих утворень, котрі загалом складають цілісну систему характеристик

процесу утворення громадянських чеснот особистості. Він є безперервним, нескінченним, триває протягом усього свідомого життя людини.

- Принцип культуровідповідності. що в цьому контексті передбачає органічну єдність громадянського виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, що забезпечують духовну єдність, наступність та спадкоємність поколінь.

- Принцип інтеркультурності. що передбачає інтегрованість української національної культури у контекст загальнодержавних, європейських і світових цінностей, у загальнолюдську культуру. Реалізація цього принципу означає, що у процесі громадянського виховання мають забезпечуватись передумови для формування особистості, вкоріненої у національний ґрунт і водночас відкритої до інших культур, ідей та цінностей. Лише така особистість здатна зберігати свою національну ідентичність, оскільки вона глибоко усвідомлює національну культуру як невід'ємну складову культури світової.

Структурно-логічна модель управління виховним процесом

Модель сучасного випускника

Результатом роботи є випускник – компетентна особистість, яка підготовлена до самовизначення та самореалізації.

«**Людина освічена**» - засвоєння навчальних компетенцій, навички самоосвіти, прийняття знань як цінності, пізнавальна активність, знання і виконання законів, норм, правил поведінки.

«**Людина культурна**» - готовність і здатність до засвоєння культури, творчі здібності, мовна культура, готовність і здатність до взаємодії з представниками інших культур.

«**Людина соціальна**» - здатність до самореалізації, культура взаємодії, комунікативні здібності, соціальна адаптивність.

«**Людина творча**» - готовність і здатність бути самим собою, виступати суб'єктом життєдіяльності, наявність позитивної «Я-концепції», потреба в самопізнанні, само актуалізації, культура самовираження.

Випускник, що володіє цінностями:

- гуманність, повага прав і свобод людини, повага людської гідності,

- повага інститутів цивільного суспільства, повага норм і правил сучасної демократії,
- справедливість, рівність людей перед законом, суспільне благо,
- повага національних традицій і культур, повага загальнолюдських цінностей,
- політичне різноманіття, патріотизм, готовність до розумного компромісу, толерантність,
- правдивість, самовизначення особи
- і що має **власну цивільну позицію**.

Випускник, що має

- правові, політичні, педагогічні для психолого-педагогічні знання;
- основи етики, основи знань про соціальну сферу суспільства,
- знання культурних і історичних досягнень народів світових цивілізацій
- і що володіє на їх основі **цивільною компетенцією**.

Випускник, що вміє

- отримувати інформацію, використовуючи можливо повний спектр джерел, аналізувати інформацію, критично оцінювати її;
- розуміти соціальні проблеми, формулювати раціонально обґрунтовану думку по суті цих проблем і явищ, приймати обґрунтовані рішення;
- реалізовувати індивідуальні і суспільні права і обов'язки, брати на себе відповідальність
- встановлювати конструктивні стосунки з людьми, працювати в групі, виражати і обстоювати свою думку, слухати іншу людину, визначати упереджену думку, стереотипи, забобони, мати навички толерантної поведінки,
- використовувати механізми захисту прав людини на місцевому, державному і міжнародному рівнях
- і що реалізовує **цивільну позитивну діяльність**.